

2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – стаття 356 (з подальшими змінами та доповненнями).
3. Гражданский кодекс Российской Федерации. – М.: Проспект, 2000. – 416 с.
4. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 № 3447-IV / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3447-15>
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: За станом законодавства і постанов Пленуму Верховного Суду України на 1 грудня 2001 р. / За ред. С.С. Яценка. – К., 2002. – 1104 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – № 51. – стаття 1122 (з подальшими змінами та доповненнями).
7. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст.131 (з подальшими змінами та доповненнями).
8. Саратова О.В. Жестокое обращение с животными: постановка проблемы / О.В. Саратова // Вестник Воронежского института МВД России. – 2007. – №4. – С.51-55
9. Правове регулювання захисту тварин / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.szj-odessa.com.ua/zashita.php>

УДК 35.073.51

ДЕФІНІЦІЯ «ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ»: НОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУЛЮВАННЯ («ЛЮДИНОЦЕНТРИСТСЬКИЙ» АСПЕКТ)

Германюк М.О., аспірант

Запорізький національний університет

У статті досліджуються підходи до формулювання поняття «принципи державної служби» та пропонується авторське визначення вказаної дефініції.

Ключові слова: адміністративно-правова доктрина, державна служба, концепція, принципи, публічні відносини.

Германюк М.О. ДЕФИНИЦИЯ «ПРИНЦИПЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ»: НОВЫЕ ПОДХОДЫ К ФОРМУЛИРОВКЕ («ЧЕЛОВЕКОЦЕНТРИСТСКИЙ» АСПЕКТ) / Запорожский национальный университет, Украина

В статье исследуются подходы к формулировке понятия «принципы государственной службы» и предлагается авторское определение указанной дефиниции.

Ключевые слова: административно-правовая доктрина, государственная служба, концепция, принципы, публичные отношения.

Germanyuk M.O. DEFINITION «PRINCIPLES OF PUBLIC SERVICE»: NEW APPROACH TO THE FORMULATION (ASPECT, IN WHICH HUMAN IS IN CENTER) / Zaporizhzhya national university, Ukraine

The article examines the approaches to the formulation of the concept of «principles of public service» and invited the author's determination of this definition.

Key words: administrative law doctrine, the public service, concept, principles, and public relations.

З прийняттям нового Закону України «Про державну службу» мають ще більше актуалізуватися наукові дослідження вказаного інституту, метою яких має стати узагальнення практики застосування нового закону та вироблення ґрунтового теоретичного фундаменту в цій сфері. Одним із предметів науково-пошукової діяльності, безумовно, мають стати принципи державної служби, оскільки саме вони визначають вектори розвитку цього інституту та формування нормативних моделей його закріплення. Особливого значення набуває це питання

в контексті суттєвої модернізації та трансформації доктрини адміністративного права, перегляду основних постулатів адміністративно-правової науки та зміщення акцентів дослідження в бік так званої людиноцентристської ідеології, яка спрямовує діяльність публічної адміністрації на гарантування, забезпечення реалізації та захисту прав людини і громадянина. Вказані обставини зумовили формулювання мети статті – запропонувати власне бачення дефініції «принципи державної служби», вироблене на основі узагальнення думок вчених-юристів та з урахуванням сучасних тенденцій в науці адміністративного права.

Справедливим буде зазначити, що вивченням проблематики тих чи інших аспектів державної служби займалися такі вчені-адміністративісти та фахівці з державного управління, як В.Б. Авер'янов, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, Л.Р. Біла, В.А. Власов, І.І. Євтіхєв, М.І. Єропкін, Т.Л. Желюк, В.А. Калюжний, С.В. Ківалов, Ю.М. Козлов, Т.О. Коломоєць, О.Д. Лазор, О.Я. Лазор, В.Я. Малиновський, В.М. Манохін, А.Ф. Ноздрачєв, Г.І. Петров, С.Г. Стеценко, С.С. Студенікін, І.Т. Тарасов, Є.С. Черноног, Ю.С. Шемшученко та інші, праці яких стали суттєвим підґрунтям для даного дослідження.

Етимологія слова «принцип» походить від лат. «*principium*» – «основа», «початок» і трактується як: 1) основні, вихідні положення будь-якої системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.; основний закон якої-небудь точної науки; 2) особливість покладена в основу здійснення або створення чогось; 3) правило, покладене в основу діяльності будь-якої організації, товариства і т. ін. [1, 941]; 4) внутрішнє переконання, погляд, що визначає норму поведінки; 5) основа устрою, дії будь-якого механізму, пристрою [2, 409; 3, 66]; 6) основні вихідні положення теорії, вчення, науки, світогляду, політичної організації [4, 202]. У свою чергу, юридична довідкова й енциклопедична література більш вузько, враховуючи специфіку та загальну спрямованість видання, розкидає значення дефініції «принципи», а саме як правову категорію, зокрема: принципи – це основні засади, вихідні положення, що характеризуються універсальністю, загальною значущістю, вищою імперативністю і відображають суттєві положення теорії, вчення, науки, системи внутрішнього і міжнародного права, політичної, державної чи громадської організації [5, 111].

Як слушно зазначають Т.О. Коломоєць та П.С. Лютіков, які аналізують організаційно-правовий механізм державного контролю в галузі чорної металургії і в тому числі ґрунтовно аналізують принципи відповідного контролю, що принципи є комплексним поняттям, їх розглядають у філософському, соціальному, юридичному та інших розуміннях [3, 67]. Так, наприклад, філософи вважають, що принципи постають центральним поняттям, основою системи, узагальнення та поширення будь-якого положення на всі явища тієї галузі, із якої даний принцип було абстраговано [6,362; 3, 67]. Разом з тим, в юридичній науковій та публіцистичній літературі увага приділяється принципам права та принципам певної діяльності [3,67]. В теорії права принципи права розглядаються як об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які висуваються до учасників суспільних відносин із метою гармонічного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів [7, 221; 3, 67]. Р.З. Лівшиць пропонує розглядати принципи права як ідеї, норми і відносини, що охоплюють усю правову матерію і надають їй логічності, послідовності, збалансованості, звільняють її від конкретики та частин [8, 195]. М.М. Марченко визначає принципи права як основні ідеї, вихідні положення процесу його формування, розвитку і функціонування; конструкції, на засадах яких встановлюються і функціонують не тільки норми, інститути або галузі, але й вся правова система [9, 22-23]. С. Алексєєв Є.А. Лукашева, В.С. Нерсєсянц розуміють принципи права як сферу правосвідомості, правової ідеології і науки [10, 102-105; 11, 21-23; 12, 110-112; 3, 67]. У свою чергу, А.М. Колодій зазначає, що категорія «принципи права» має використовуватись у всіх випадках, коли мова йде про основні положення, що належать до юриспруденції, термін «принцип» може лише уточнюватись і деталізуватись залежно від сфери існування і функціональної спрямованості. Принципи права – це такі відправні ідеї існування права, які виражають найважливіші закономірності і підвалини даного типу держави і права, є однопорядковими із сутністю права і становлять його головні риси, відрізняються універсальністю, вищою імперативністю і загальною значимістю, відповідають об'єктивній необхідності побудови і зміцнення певного суспільного ряду; спрямовують і надають синхронності усьому механізму правового регулювання суспільних відносин, досконаліше інших розкривають місце права у суспільному житті і його розвитку; є критерієм законності й правомірності дій громадян і посадових осіб, адміністративного апарату і органів юстиції [13, 26-27].

У підручнику «Муніципальне право України» за загальною редакцією В.Ф. Погорілка зазначається, що під принципом слід розуміти суб'єктивно усвідомлену в науці об'єктивну закономірність, притаманну будь-якому соціально-політичному явищу, сформульовану у вигляді певної ідеї, правила чи засади. В юриспруденції більшість принципів є одночасно і правовими нормами (так званими нормами-принципами). Отже, такими принципами, як зазначає вчений, слід неухильно керуватися не тільки в теорії, а й в повсякденній практиці. Адже ці норми-принципи хоч і не породжують конкретних правових відносин, проте опосередковано визначають зміст інших явищ правового характеру – окремих норм, інститутів і правовідносин [14, 127-128].

На принципах як своєрідних орієнтирах у здійсненні певної діяльності акцентує автор підручнику «Кримінальне право України. Загальна та Особлива частини» Є.Л. Стрельцов, зазначаючи, що принципи варто розглядати як «основне положення, яке слугує основою для будь-якої діяльності» [15, 9].

Якщо вести мову безпосередньо про принципи державної служби, то доцільним буде зазначити, що вказаний інститут є полігалузевим явищем і тому варто узагальнити й певні думки з порушеного питання вчених-юристів, які займаються проблематикою державного управління. Так, власне визначення принципів державної служби пропонує В.Я. Малиновський, який визначає це поняття як «основоположні ідеї, положення, настанови, які віддзеркалюють об'єктивні закономірності та обґрунтовані напрями реалізації компетенції, функцій та завдань органів державної влади, повноважень та обов'язків державних службовців, які працюють у системі державної служби» [16, 22]. При цьому, на думку вченого, принципи як поняття теорії, відображають сутність і реальність процесів у сфері державної служби, підпорядковуючись певним законам. Принципи – це специфічне поняття, змістом якого є не стільки сама закономірність, відносини, взаємозв'язок, скільки наше знання про них [16,21]. Продовжуючи свою думку з цього приводу, В.Я. Малиновський стверджує, що вони являють собою результат узагальнення людьми об'єктивно діючих законів і закономірностей, притаманних їм загальних рис, характерних фактів і ознак, які стають загальним початком їх діяльності. Автор наділяє принципи двома ознаками: а) належність до пізнаних наукою і практикою позитивних закономірностей; б) зафіксованість у суспільній свідомості (відповідних поняттях) [16, 22].

Досить схоже за своїм змістовним наповненням є визначення принципів державної служби, запропоноване О.Ю. Оболенським, який пропонує розглядати принципи права як основні, вихідні положення теорії, основні правила діяльності; встановлені, загальноприйняті поширені правила господарських дій і властивостей економічних і соціальних процесів [17, 303], а принципи державної служби – як основоположні ідеї, настанови, положення, що віддзеркалюють об'єктивні закономірності та науково обґрунтовані напрями реалізації компетенції, завдань і функцій держави, органів всіх гілок влади, прокуратури, повноважень та обов'язків державних службовців [17, 303]. При цьому, у більш широкому розумінні О.Ю. Оболенський визначає принципи державної служби як наукову категорію, яка, на його думку, визначає вихідні положення та теоретичні ідеї, що відбивають об'єктивні закономірності розвитку суспільства та держави, найбільш характерні риси організації та функціонування не тільки самої державної служби, але й всієї системи державного апарату та органів місцевого самоврядування, судочинства та прокуратури, визначають зміст складних взаємовідносин всередині всього механізму держави. Вони закладаються в основу формування та функціонування органів державної влади (законодавчої, виконавчої й судової гілок влади, прокуратури) та місцевого самоврядування [17, 307].

У свою чергу, Є.С. Черноног зазначає, що принципи державної служби визначають основні закономірності становлення, розвитку, організації та реалізації державної служби; компетенцію і легітимність правовідносин державної служби, суспільну цінність державної служби та її результатів [18, 199]. Значну увагу вчений приділяє значенню принципів державної служби, а саме, яке вбачає у: визначенні ними сутності державної служби, її найважливіших рис; висвітленні загального характеру управлінської, нормопроектної, аналіко-прогностичної, організаційно-розпорядчої, консультативно-дорадчої, обліково-контрольної та іншої діяльності державних службовців; встановленні закономірностей у системі організації та функціонування державної служби; обумовленні значущості, законності і соціальної цінності правовідносин, що

виникають у системі державної служби; віддзеркаленні об'єктивних зв'язків, що виникають у системі державно-службових відносин [17, 303].

Т.Л. Желюк розглядає принципи державної служби як базові ідеї, які відображають об'єктивні закономірності становлення та розвитку державної служби, напрями реалізації компетенції, завдань, функцій державних органів, повноважень державних службовців, зумовлюють цінність та соціальну значимість функціонування інституту державної служби [19,31].

Досить узагальнююче визначення принципів надають О.Д. Лазор та О.Я. Лазор, автори підручника «Державна служба в Україні», які розглядають принцип як центральне поняття, основоположну ідею, що пронизує певну систему знань, пов'язаних між собою [20, 44].

Проте, на відміну від інших досліджень даного поняття, пропонується виділяти підходи до розуміння принципу загалом. Так, зокрема, виділяються чотири підходи до розуміння відповідного поняття: 1) аксіологічний, що визначає цінність його, значущість у задоволенні потреб учасників суспільного життя; 2) гносеологічний, що вказує на процес пізнання, джерела, можливості та засоби пізнання; 3) методологічний, який свідчить про його роль у теорії та практиці; 4) онтологічний, що описує його зв'язок із природою, сутністю [20, 44-45].

Принципам права в цілому та принципам адміністративного права зокрема (в тому числі й принципам державної служби) приділяють ґрунтовну увагу й представники адміністративно-правової доктрини. Зокрема, Ю.П. Битяк, який ґрунтовно на рівні дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора юридичних наук досліджує тенденції розвитку державної служби в Україні, справедливо зазначає, що «оскільки адміністративне право є тією галуззю права, норми законодавства якої найбільш суттєво впливають на регулювання державно-службових відносин, то можна стверджувати, що принципи адміністративного права є базовими для принципів державної служби» [21, 41], тобто всі фундаментальні принципи адміністративного права варто застосовувати і до принципів державної служби.

Крім того, в аспекті публічного адміністрування, щоправда із використанням дещо застарілої термінології, вживають дефініцію «принципи права» Ю.А. Ведерніков та В.К. Шкарупа. Вчені-адміністративісти в навчальному посібнику «Адміністративне право України» підкреслюють, що принципи є основоположними керівними ідеями, відправними засадами, покладеними в основу організації і діяльності механізму державного управління [22, 19].

Як наукову категорію принципи державної служби пропонує розглядати і російський вчений-адміністративіст Ю.М. Старілов. Автор зазначає, що принципи державної служби як наукова категорія визначають вихідні положення та теоретичні ідеї, які віддзеркалюють об'єктивні закономірності розвитку держави і суспільства, найбільш характерні риси організації і функціонування не тільки самої державної служби, але й усієї системи органів державної влади, визначають зміст складних стосунків усередині цієї системи [23, 13; 24, 197; 16, 21].

Своє визначення принципів державної служби пропонують автори підручника «Державна служба в Україні» С.В. Ківалов та Л.Р. Біла, які розглядають принципи державної служби як основоположні ідеї, настанови, які виражають об'єктивні закономірності та визначають науково обґрунтовані напрями реалізації компетенції, завдань і функцій державної служби, повноваження державних службовців [23, 13].

На думку В.М. Манохіна, під принципами державної служби розуміють вимоги, які: 1) обов'язкові для всіх осіб і організацій, які тією чи іншою мірою мають відношення до державної служби; 2) поширюються на всі види державної служби і є загальними в рамках державної служби; 3) охоплюють всі організаційні, правові та інші аспекти, з яких складається зміст державної служби [23, 13; 25, 16]. Аналізуючи погляди В.М. Манохіна та інших вчених-адміністративістів, С.В. Ківалов та Л.Р. Біла наводять наступне визначення принципів державної служби: це основоположні ідеї, постанови, які визначають основні напрями реалізації завдань, цілей і функцій державної служби, її організацію і функціонування, правовий статус державних службовців [23, 15].

Крім того, вчені-адміністративіститакож роблять акцент на значенні принципів, яке вбачають у визначенні сутності державної служби, її найважливіших рис; загального характеру управлінської, законотворчої, організаційно-розпорядчої, консультативно-дорадчої та іншої діяльності державних службовців; закономірності в системі організації та функціонування

державної служби; значущості, законності і соціальної цінності правовідносин, що виникають у системі державної служби; об'єктивних зв'язків, які виникають у системі державно-службових відносин [23, 14].

Отже, на підставі узагальнення вищенаведених думок вчених-юристів, у тому числі й адміністративістів, можна зробити висновок, що переважна більшість наявних дефініцій «принципи державної служби» головним чином базуються на їх характеристиці як керівних, основоположних ідей, що визначають подальше спрямування розвитку та становлення державної служби, векторів розвитку публічних відносин в цілому, як правило, не розкриваючи соціальну сутність та призначення цього інституту в системі координат правової держави – забезпечення, гарантування та захист прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, що варто вважати певним недоліком дослідження вказаних питань та свідчить про однобокість такого підходу.

З урахуванням цього варто запропонувати власне визначення принципів державної служби, а саме – це вихідні положення, ідеї, які відображають об'єктивні закономірності розвитку держави і суспільства, у тому числі визначають зміст публічних відносин, найбільш характерні риси організації і функціонування державної служби, а також усієї системи органів державної влади, зумовлюють цінність та соціальну значимість функціонування інституту державної служби, спрямовують розвиток інституту державної служби на захист прав, свобод та інтересів громадян України, фізичних осіб, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, громадських об'єднань. Вбачається, що вказаний варіант термінологічної конструкції варто покласти в основу нормативного визначення державної служби як правового інституту (щоправда, у сучасній адміністративно-правовій доктрині державну службу пропонується розглядати вже як підгалузь адміністративного права), а саму дефініцію «принципи державної служби» закріпити в новому Законі України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [Уклад. і голова ред. В.Т. Бусел]. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
2. Словарь иностранных слов. – 18-е изд. – М.: Русский язык, 1989. – 624 с.
3. Коломоець Т.О. Державний контроль у галузі чорної металургії в Україні: організаційно-правовий аспект: монографія / Т.О. Коломоець, П.С. Лютіков. – Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2009. – 216 с.
4. Большой энциклопедический словарь: в 2-х т. / [Под ред. А.М. Прохорова]. – Сов. энциклопедия, 1991. – . – Т. 2. – 1991. – 768 с.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. ецикл.», 1998. – . – Т.5.: П-С – 2003. – 736 с.
6. Философский словарь / [Под ред. И.Т. Фролова]. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник. 2-е вид. / Ольга Федорівна Скакун / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2005. – 656 с.
8. Лившиц Р.З. Теория права: учебник / Роман Зиновьевич Лившиц. – 2-е изд. – М.: БЕК, 2001. – 224 с.
9. Марченко М.Н. Общая теория государства и права. Академ. курс в 2-х томах / Михаил Николаевич Марченко. – Т. 2. – М.: Зерцало, 1998. – 656 с.
10. Алексеев С.С. Проблемы теории права: курс лекций в 2-х т. / Сергей Сергеевич Алексеев. – Свердловск: Свердл. юрид. ин-т, 1972. – . – Т. 1. – 1972. – 396 с.
11. Лукашева Е.А. Принципы социалистического права / Е.А. Лукашева // Сов. гос. и право. – 1970. – № 6. – С. 21-29.
12. Проблемы общей теории права и государства / [Под общ. ред. В. С. Нерсисянца]. – М.: Изд-во Нома, 2001. – 832 с.

13. Колодій А.М. Принципи права України: монографія / Анатолій Миколайович Колодій. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
14. Погорілко В.Ф. Муніципальне право України / В.Ф. Погорілко. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 590 с.
15. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник / [Под ред. Е.Л. Стрельцова]. – Х.: ООО «Одиссей», 2002. – 672 с.
16. Малиновський В.Я. Державна служба: теорія і практика: навчальний посібник / В.Я. Малиновський. – К.: Атіка, 2003. – 160 с.
17. Оболенський О.Ю. Державна служба України: концептуальні аспекти розвитку // Збірн. наук. праць УАДУ при Президентові України: У 2 ч. / [За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева]. – К., 1999. – Вип. 2. – Ч. 2. – С. 6-16.
18. Черноног Є.С. Державна служба: історія, теорія і практика: навч. посіб. / Є.С. Черноног. – К.: Знання, 2008. – 458 с.
19. Желюк Т.Л. Державна служба в Україні: навчальний посібник / Т.Л. Желюк. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 576 с.
20. Лазор О.Д. Державна служба в Україні: навч. посібник / О.Д. Лазор, О.Я. Лазор. – вид. 3-тє, допов., перероб. – К.: Дакор, 2009. – 560 с.
21. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування: дис.... доктора юрид. наук : 12.00.07 / Юрій Прокопович Битяк. – Харків, 2006. – 419 с.
22. Ведерніков Ю.А. Адміністративне право України: навчальний посібник / Ю.А. Ведерніков, В.К. Шкарупа. – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 336 с.
23. Ківалов С.В., Біла Л.Р. Державна служба в Україні: підручник / С.В. Ківалов, Л.Р. Біла. – Одеса: юридична література, 2003. – 368 с.
24. Стариллов Ю.Н. Государственная служба в Российской Федерации: учебн. пособ. / Ю.Н. Стариллов. – Воронеж, 1995. – 367 с.
25. Манохин В.М. Советская государственная служба / В.М. Манохин. – М.: Юридическая литература, 1966.– 150 с.

УДК 656.13

ПРОБЛЕМИ ВСТАНОВЛЕННЯ СУБ'ЄКТА ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ ПЕРЕВЕЗЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ, ВЕЛИКОВАГОВИХ І ВЕЛИКОГАБАРИТНИХ ВАНТАЖІВ У ПРОЦЕСІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Гуржій А.В., здобувач

Національна академія внутрішніх справ

У статті висвітлені актуальні проблеми встановлення суб'єкта адміністративних проступків у сфері перевезення небезпечних, великовагових і великогабаритних вантажів. На підставі аналізу чинного законодавства та правозастосовної практики розроблено комплекс пропозицій, спрямованих на забезпечення безпомилкової кваліфікації правопорушень, передбачених ст.132-1 КУпАП.

Ключові слова: автомобільний транспорт, дорожній рух, безпека перевезення вантажів, адміністративна відповідальність, суб'єкт проступку.

Гуржий А.В. ПРОБЛЕМЫ УСТАНОВЛЕНИЯ СУБЪЕКТА НАРУШЕНИЙ ПРАВИЛ ПЕРЕВОЗКИ ОПАСНЫХ, ТЯЖЕЛОВЕСНЫХ И КРУПНОГАБАРИТНЫХ ГРУЗОВ В ПРОЦЕССЕ АДМИНИСТРАТИВНО-ПРАВОВОЙ КВАЛИФИКАЦИИ / Национальная академия внутренних дел, Украина